

HET HUIS DAT MEIJENHAGEN GENOEMD WERD

J.W.H. Meijer

Een straatnaam en een tweetal forse pilasters van hardsteen bewaren de herinnering aan een oud huis. De zware pilasters torsten elk een helft van een al even zwaar, smeedijzeren hek. De linkse paal met *MEIJEN* en de rechtse met *HAGEN* beschilderd en deze laatste bovendien voorzien van een beugel waaraan ooit een bel met ketting hing, vormden het begin van de statige oprit naar het huis. Dit huis stond tot 1955 aan de noordzijde van de Groenekanseweg op vijf meter uit de sloot min of meer weggestopt achter een hoge beukenheg. Aangekocht door de projectontwikkelaar van het achterliggende terrein stond het op de nominatie om gesloopt te worden en plaats te maken voor nieuwe woningen. Het stond niet op de Rijksmonumentenlijst en een gemeentelijke monumentenlijst was er toen niet. Al werden schuchtere pogingen ondernomen het huis te redden, het mocht niet baten. In 1954 kwam

het leeg toen de laatste bewoners vertrokken. Door de projectontwikkelaar zou het huis afgebroken en niet tot een puinhoop in elkaar geramd worden, zodat we de kans kregen de bouwgeschiedenis vast te leggen.

Toen het gebouw leeg was hebben we het bezichtigd; hol klonken onze voetstappen door de lege ruimten. Op diverse plaatsen hebben we behang en pleisterwerk verwijderd waarbij bleek dat de bovenverdieping van de lange voorgevel niet zo interessant was, maar de begane grond wel. De torenachtige westelijke aanbouw overtrof onze stoutste verwachtingen; de benedenkamer (opkamer) was rondom opgebouwd met zware kloostermoppen, de kamer erboven gedeeltelijk. In de kelder twee mooie tongewelven haaks op de voorgevel en ondersteund door een muur waarin een poort. De vloer van de bovenverdieping werd gedragen

Voorgevel van het huis *Meijenhagen* aan de Groenekanseweg destijds nr.76 tegenover de Hessenweg. Foto juni 1954 (fotoarchief Rijksdienst voor de Monumentenzorg Zeist; negatief nr. 51351).

door een zwaar moerbint van liefst 40 x 60 cm ruw behakt eiken op eenvoudig behakte sleutelstukken. De binten waren eveneens van ruw behakt eiken waarop de zeer brede eiken delen het plafond vormden. In de veel jongere aanbouw achter de opkamer, waarin de keuken, kwam nog een verrassing in de westgevel aan het licht. Een aan beide zijden geheel vlakke deur verborg een oude zware eiken houten deur met een prachtig oud slot. De bijbehorende sleutel, die we niet graag in onze broekzak mee zouden willen nemen, hing aan een spijker in het houten aangebouwde zijportaalje. Deze deur werd met twee grendels afgesloten nadat aan beide zijden een plaat triplex was aangebracht. De hoofdingang bevond zich aan de achterzijde van het ongeveer 22 meter brede en 12 meter diepe pand.

weg gezien, toonde het oorspronkelijke huis met de aangebouwde woonkamer. Het uiterlijk aanzien gaf in 1955 allerm minst aanleiding tot het vermoeden dat het een zeer oud gebouw was. Maar toen we in 1954, nog tijdens de bewoning, een uitnodiging kregen het huis te bezichtigen, was het vooral de opkamer die de aandacht trok. Afgezien van de reeds genoemde zware moerbalk viel de bijna 1.80 meter hoge schouw op, met aan de buitenzijde zware kloostermoppen, aan de binnenzijde gedeeltelijk aangebrande en beroete, geglazuurde, gele 3,5 cm dikke vloertegels. De bovenverdieping kenmerkte zich door op- en afstapjes van één of twee treetjes ten gevolge van meerdere verbouwingen en leek minder interessant. Als we aan de achterzijde via de hoofdingang de 'nieuwbouw' binnengaan komen we in een

Achtergevel van het pand Meijenhagen aan de Groenekanseweg. Rechts is nog een gedeelte van een ingangsportaalje zichtbaar. Foto juni 1954 (fotoarchief Rijksdienst voor de Monumentenzorg Zeist; negatief nr. 51350).

Een heel oud huis bleef bewaard tot 1955

De plattegrond van het gebouw kunnen we ons het gemakkelijkst voorstellen als twee langgerekte rechthoeken achter elkaar van elk ca. 22 x 6 meter. In de achterste rechthoek waren alle aanbouw en de meeste verbouwingen te zien; de voorste rechthoek vanaf de Groenekanse-

vestibule met garderobe en toilet en links een poort naar een grote hal met een niet al te oude schouw en een vloer van witmarmeren tegels. Naar voren lopende zien we links een deur naar een grote woonkamer, rechts een deur naar een gang. Deze gang (zie afb. 3) inlopende komen we in het oudste gedeelte van het gebouw. Meestal is er in de oude pla-

tenatlassen wel een gravure te vinden van dorpsgezichten of buitenplaatsen, maar van *MEIJENHAGEN* kennen we er geen. We hebben slechts een kleine tekening met bovendien een andere naam (zie afb. 2). Een verklaring volgt nog, voorlopig moet u maar aannemen dat dit schetsje de enige oude tekening van het gebouw is. De landmeter die in 1722 een kaart maakte van alle bezittingen van *HOUDRINGE*, plaatste het toen bestaande gebouw precies in het verlengde van de Hessenweg. De kleine schets geeft slechts één rechthoek aan, de oudste, daterende uit 1722. Alle verdere aanbouw is dus uit de jaren daarna. De afbraak moest het bewijs leveren of dit oude gebouw was opgenomen in het ons bekende huis of dat het originele geheel was afgebroken om plaats te maken voor nieuwbouw.

De afbraak gaf geheimen prijs

Helaas kan ik bij dit artikel geen foto's plaatsen omdat door een defect aan de sluiters de gehele filmrol onbelicht bleef. Ik hoop echter met behulp van de tekeningen de bouwgeschiedenis toch te kunnen verklaren. Die geschiedenis is interessant genoeg om in één der oudste huizen van De Bilt een kijkje te nemen.

De Steene kamer A° 1722

afb. 2. Schets van het huis op een kaart van *HOUDRINGE* uit 1722.

De verdieping

De afbraak van de linkse 'torenachtige' opbouw laten we even rusten en we beperken ons tot het gedeelte met de zes deuren. Het slopen van het dak en de daaronder liggende zoldervloer leverde geen bijzondere gegevens op. Enkele spanten en gordingen waren hergebruikt. Muren en andere scheidings-

wanden van de verdieping gaven de indruk na een grote uitbreiding omstreeks 1760 te zijn opgetrokken. Het gebruikte formaat van stenen, 22.5 x 11 x 4.5 cm in een paars-rode kleur, liet geen oudere datering toe. De oostelijke buitenmuur was eveneens van dezelfde steensoort opgetrokken, maar in de westgevel tekende zich de oude oorspronkelijke topgevel van de 'toren' af, bestaande uit zware kloostermoppen, aangevuld met jonger materiaal terwijl vlak onder de vloer ooit een rond venster was dichtgezet.

De schouw in de woonkamer met daarbij iets zichtbaar van het interieur. Foto juni 1954 (fotoarchief Rijksdienst voor de Monumentenzorg Zeist; negatief nr. 51353).

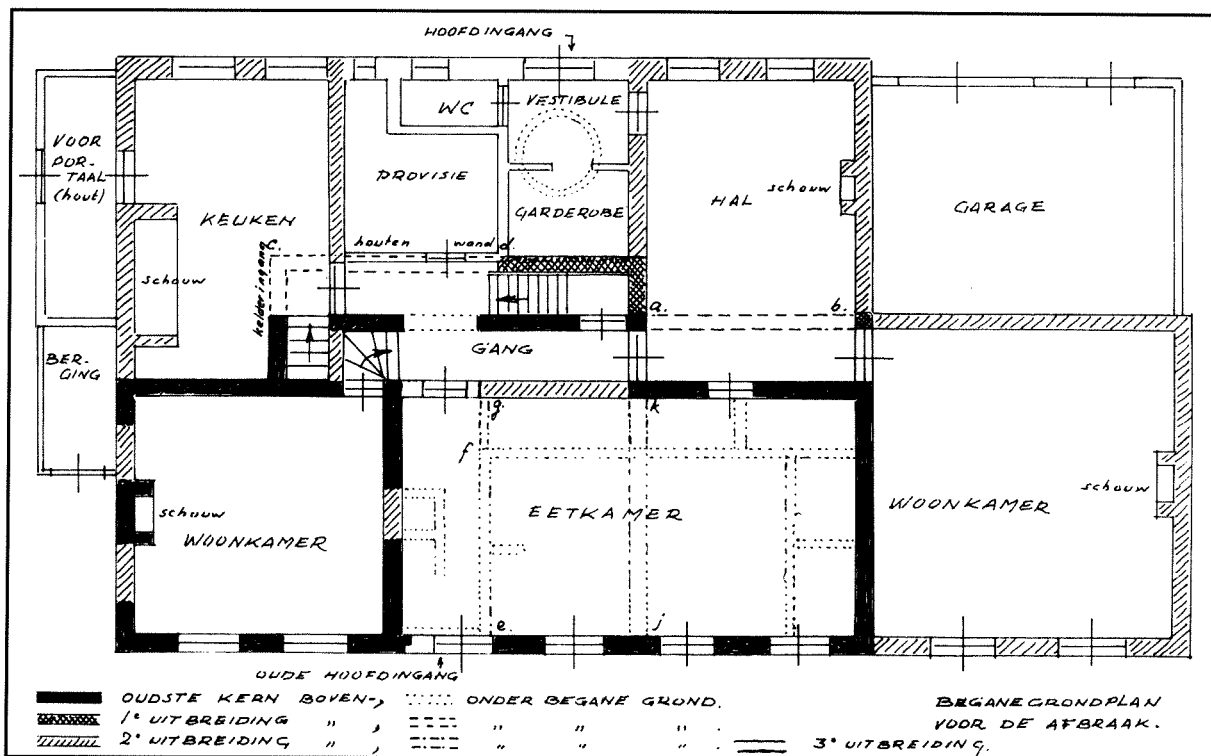
De begane grond

Na het slopen van de muren rond de verdiepingsvloer en het wegnemen van die vloer kon het onderzoek naar de bouwgeschiedenis echt beginnen. De 'eetkamer' (zie afb. 3) kon door een vouw wand in twee vertrekken worden verdeeld en toen daar alle houten lambriering, behang, linnen betengeling en rachels (latten) waren verwijderd kwam een groot deel van de zeer oude muren te voorschijn.

Door het spijkeren van de rachel's was oud pleisterwerk afgebrokkeld waardoor de bakstenen zichtbaar werden. In de oostelijke en noordelijke binnenmuur waren de kloostermoppen tot een hoogte van 1.5 meter, in de zuidelijke op drie plaatsen tot drie meter nog aanwezig. Inkassingen van één hoogliggend raam en van twee ramen van groter formaat op normale hoogte waren in de zuidelijke gevel aangebracht. In de westelijke muur van de kamer (= de oostelijke muur van de opkamer) ontdekten we de vroegere toegang naar de opkamer, afgesloten met een rondboog op ongeveer 1.10 meter hoogte boven de vloer. Een trap van kloostermoppen met een bordes had zijn sporen achtergelaten in de muur. Voor het vlakken van de muren had men ooit leem gebruikt welke vervolgens met kalk was gewit'. De stenen hadden een formaat van ca. 31 x 15 x 7 cm.

van de begane grond afgebroken en de vloer en vloerbalken verwijderd. Onder de vloer bleken de funderingen met nog kleine resten opgaand muurwerk en gedeelten oude plavuizenvloeren aanwezig. De gehele plattegrond van het oudste huis liet zich herkennen. In afb. 4 hebben we deze plattegrond weergegeven, tezamen met de eerste uitbreiding. De muur BCD is uit dezelfde kloostermoppen opgetrokken als de overige oude muren, maar we hebben enige twijfel of dit gelijktijdig dan wel kort daarna is gebeurd. Wat de bestemming van de smalle ruimte naast het privaat is geweest bleef onduidelijk. Vloerresten werden er niet aangetroffen.

In het privaat werd behalve de gewone, ook de schuin aflopende vloer naar de put buiten gevonden, beide van kloostermoppen. In de

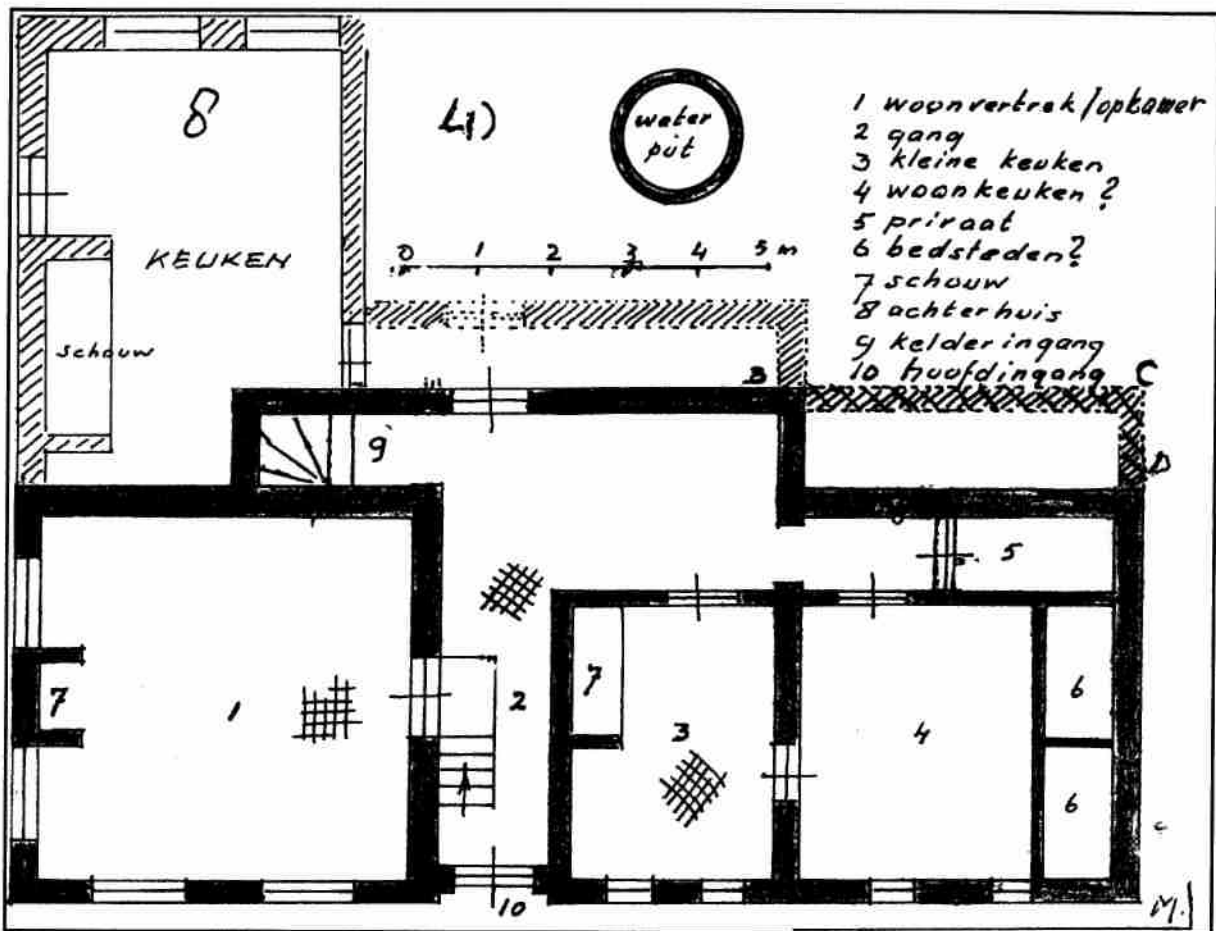
afb. 3. Plattegrond van de begane grond zoals deze was in 1954.

In de oostelijke muur van de 'eetkamer' zijn nooit ramen of deuren aangebracht. In de noordelijke muur troffen we een omstreeks 1760 dichtgezette deuropening aan, afgesloten met een rondboog.

Het souterrain

Vervolgens werden de muren tot de vloer

opkamer, gang en keuken lagen nog groen en rood geglazuurde plavuizen van 16 x 16 x 3.5 cm, welke haaks op de muren waren gelegd. Onder deze vloeren lag onder een dun laagje zand een nog oudere vloer, gemaakt van zgn. vloerbakken in de afmetingen 10 x 10 x 5 cm en diagonaal gelegd. Deze dikkere tegels waren van slechte kwali-

afb. 4. Plattegrond van de oudste fundering met daarboven de eerste uitbreiding.

teit, erg bros en grotendeels stuk gestampt, in een rode kleur als de stenen en ongeglazuurd.

Vaak vinden we in oude koopakten van huizen de mededeling dat van de verkoop zijn uitgesloten: de 'staande en leggende' platen. Daarmee worden bedoeld de haardplaten in de schouw. We vonden de resten van de 'leggende' plaat terug maar interessanter was de constructie van de muur achter de ontbrekende staande plaat. Men heeft eens een opening in de muur gehakt achter de staande muurplaat zodat de warmte ook aan de gang ten goede kwam.

De fundering van de stenen trap naar de opkamer lag er nog, evenals enkele uitgesleten deurdorpels op kloostermoppen, die op hun kant lagen.

De kelder

Verplaatsen we ons tenslotte naar de kelder en opkamer, dan is de kelderingang ondanks verbouwingen steeds op dezelfde plaats gebleven. De onderste drie treden bestonden

uit de bekende moppen op hun kant en, eenmaal uitgesleten, verhoogd en glad gemaakt met plavuizen. Evenals bij de keldervloer zijn er in later tijd betontegels op gelegd. De kwartslag van de trap zal omstreeks 1760 zijn vervangen door een rechte opgang naar de jongere keuken. De vloer bestond uit drie lagen stenen met daarop een laag rode vloerbakken van betere kwaliteit dan die in de oude gang. De keldermuren waren 45 cm dik, al het verder opgaande muurwerk 30 cm. Twee tongewelven, in het midden ondersteund door een muur met daarin een poortje, vormden de zoldering. Langs de oostelijke en westelijke muren bevonden zich kelderbanken, afgedekt met blauwe en rode geglazuurde plavuizen van 22 x 22 x 3 cm. Deze banken waren bij de sloop nog onveranderd aanwezig.

De opkamer

De opkamer kreeg omstreeks 1759 vrij zeker de nieuwe opgang aan de noordelijke hoek toen de kelderingang daar verdween. De dui-

men van de oude deur zaten nog in de dichtgemetselde opening. De vensterbanken van de opkamer werden gevormd door gele geglazuurde plavuizen en waren wel enigszins beschadigd door langdurig gebruik. De tamelijk grote ramen waren vanaf de buitenzijde in een uitsparing gezet ter diepte van de halve muur. De sponningen waren onbeschadigd, hetgeen deed vermoeden dat ze vanaf het begin de aangetroffen afmetingen hebben gehad. Het zijn mogelijk ooit zandstenen kruiskozijsen geweest, want de aanwezige waterdorpels waren van herhaaldelijk gerepareerd zandsteen, verborgen onder cement, kalk- en verflagen. In de zuidelijke gevel voor beide kelderhelften zaten dichtgezette kleine ventilatieopeningen in oorspronkelijk ronde venstertjes. Onder de vloer van vertrek 4 vonden we nog de restanten van halfsteens muurwerk, opgezet op een platte steen, als het ware twee bakken vormend. Het vloertje van gele en groene plavuizen lag ongeveer een halve meter dieper dan het naastliggende oude vloeroppervlak. We hebben er de aanduiding 'bedsteden?' aan gegeven, want de bestemming kennen we niet. Evenmin weten we hoe dit vertrek verwarmd werd, want we ontdekten geen spoor van een stookplaats. De kloostermoppen zijn gelijk aan die van de omringende muren, zodat we aannemen dat deze uit de oorspronkelijke bouwtijd dateren. Dezelfde zware stenen troffen we ook aan bij een oude waterput, iets buiten het oudste gebouw, met een diepte van vier meter. In latere tijd legde men om de put een vloer aan van Namense natuursteen, grijs-blauwe platen in de afmetingen 42 x 42 x 5.5 cm. Hoewel de put tot op de bodem is geleeagd werden daarin geen vondsten gedaan. Dit was helaas ook het geval bij de beerput.

Van eigenaren, bewoners en verbouwingen

Omstreeks 1250 waren de monniken van het klooster Oostbroek erg actief met het graven van de Bisschopswetering (Groenekanseweg). Deze wetering moest het regenwater van het noordelijk daarvan gelegen gebied er opvangen en in westelijke richting afvoeren. Ik denk niet dat dit toen al aanleiding was om in de nabijheid een huis te gaan bouwen. Door het totaal gemis aan schriftelijke bron-

nen nemen we aan dat het klooster Oostbroek het huis heeft gebouwd voor onderdak aan bij het graven leidinggevende monniken. Gebaseerd op in de fundering en de opgaande muren gevonden formaat aan stenen kan dit huis gebouwd zijn tussen 1325 en 1375, toen dit formaat gangbaar was. Daarna wordt het formaat kleiner en strakker. Dat er toen al een particuliere bouwer was die op grond van het klooster een huis bouwde lijkt ons vrijwel uitgesloten.

De eerste mededeling die we vinden is die van de monnik Gijsbert Lapp die omstreeks 1510 op Oostbroek woonde.¹⁾ Deze monnik noemt daarin de *Steene Camer*. Een bewaard gebleven rekening van Oostbroek vermeldt in 1573: '*Jacob Jansz. gebruikt de Uithof de Steene Camer voor vijftig gulden 's jaars*'. In 1638 blijkt Nicolaas van Coesvelt, burger uit Utrecht, en in 1645 zijn zoon Jacob eigenaar van de grond. In 1645 is de Biltse schepen Thonis Willemsz. eigenaar-bewoner van het huis. Hoe en wanneer deze eigenaar werd weten we niet. Het perceel grond en het huis worden respectievelijk in 1645 en 1646 eigendom van Diderick de Leeuw, in wiens familie een en ander blijft tot de verkoop in 1759. De aankoop in 1646 lijkt spoedig een aanbouw te hebben gekregen met vertrek 8 en de 'tweede' gang (zie afb. 4), terwijl de beide ramen in de westelijke gevel werden dichtgemaakt, alles in dezelfde stenen met de maat 26 x 12.5 x 6 cm.

In 1759 verkopen zijn nazaten het huis met grond aan Cornelis van der Hoop. In een aanvraag van hem tot vermindering van het 'huis- en hardstedegeld', noemt hij de *STEENE CAMER* bouwvallig en omschrijft de indeling: opkamer, twee vertrekken en groot achterhuis. En belangrijk is de mededeling: '*thans door de heer koper MEIJENHAGEN genaamd*'! In 1779 bij de verkoop door zijn twee zoons blijkt dat het huis '*nieuw uit de grond is opgebouwd*' en uitgebreid met twee vleugels en een bovenverdieping met meerdere kamers. Maar bij dat 'nieuw uit de grond opgebouwd' hebben we enige bedenkingen, hoewel deze term prijsverhogend gewerkt kan hebben. We constateerden wel

een diep uitkrabben van de leemlaag tussen de stenen en het opnieuw voegen met dezelfde kalkspecie als gebruikt bij alle nieuwe werk. De vertrekken 13 en 14 (zie afb. 3), de twee vleugels, werden toegevoegd, de trap naar de verdieping aangebracht en vrij zeker de muur tussen 3 en 4 verwijderd. Het privaat, nog later omgedraaid naar de vestibule, werd toegankelijk gemaakt vanuit de keuken (8). Het aldus ontstane binnenplaatsje werd betegeld met Namense grijs-blauwe platen. De hoofdingang bleef onveranderd in de zuidelijke gevel, maar de stoep in de gang werd weggebroken. Door het verplaatsen (recht-trekken) van de kelderingang kwam ruimte vrij voor een nieuwe opgang naar de opkamer. Al het nieuwe muurwerk in deze periode heeft dezelfde paars-rode kleur en stenen met de afmeting 23.5 x 11 x 4.5 cm als aangetroffen in *JAGTLUST*.

De koper in 1779 is Jan Hovy die evenals Van der Hoop op *MEIJENHAGEN* woonde maar weinig of geen veranderingen heeft aangebracht. Dat laatste geldt ook voor de volgende eigenaren, n.l. van 1792-1826 Johan Wolters van de Poll en van 1826-1843 Willem Diemont.

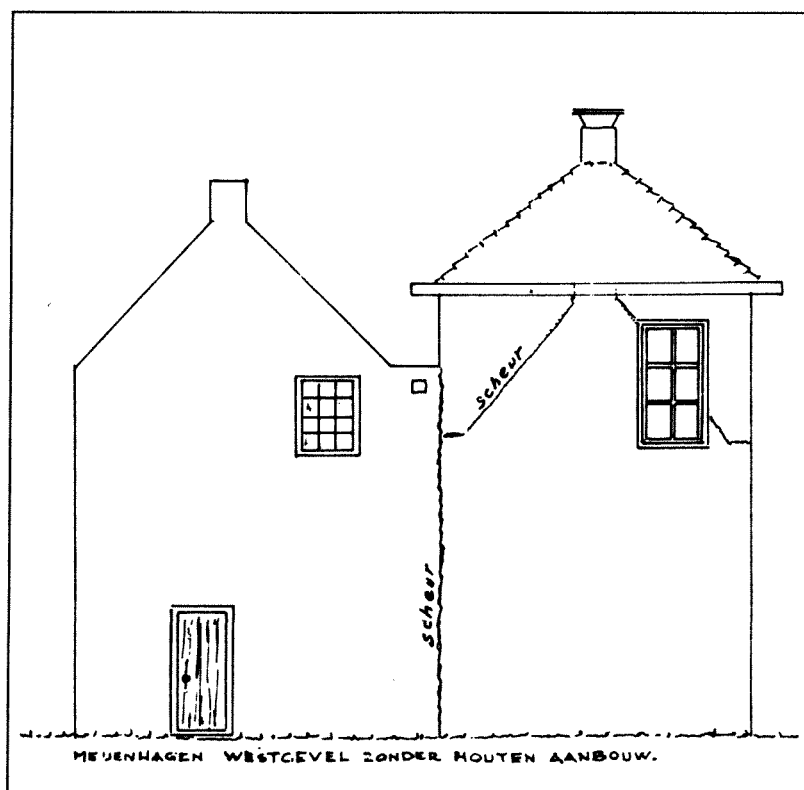
In 1843 werd jonkheer Hendrik van den Bosch eigenaar van *MEIJENHAGEN*, dat hij verhuurde, terwijl hij zelf op *JAGTLUST* woonde. Misschien in nauwe samenwerking met de huurder, die mogelijk zelfs meebetaalde, kwam de laatste bijbouw en verfraaiing tot stand. Bij de huurder, professor Herman Johan Roijaards, werden thuis theologische lezingen en bijeenkomsten gehouden, waarvoor de muur tussen vertrek 3 en de gang werd weggebroken. Daarbij viel de oude hoofdingang. Deze werd verplaatst naar de achterkant door het dichtten van de 'binnenplaats'. Inwendig werd vertrek 14

tot ruime hal verbouwd aansluitend aan een vestibule en garderobe en bovendien belegd met witmarmeren tegels. Na het overlijden van jonkheer Van den Bosch in 1882 kocht de weduwe van professor Roijaards, Sara Maria Swellengrebel, het huis uit de boedel en bleef het als buitenhuis gebruiken. *MEIJENHAGEN* werd in 1893 gekocht door jonkheer Mr. Franciscus Hubert Radermacher Schorer van Nieuwerkerke die het in 1920 verkocht aan P.J. Nanninga. Van 1922 tot 1937 was G.E. van de Griendt eigenaar, opgevolgd door A.A. Stramrood uit Utrecht tot 1943. In 1943 kocht de C.V. Borstelfabriek gebroeders Jonker te Zuilen het huis aan voor haar directeur die er, zoals vermeld, tot 1954 heeft gewoond.

Het oude huis de *STEENE CAMER* dat na 1760 *MEIJENHAGEN* genoemd werd, verdween na ca. 650 jaren uit De Bilt door de slopershamer. Twee zware pilasters bewaren nog de herinnering.

Literatuur

1) Dr. D.Th. Enklaar, *Zestiende-eeuwse wandelingen door Nederland, 1525-1527*. Hilversum, 1934.

afb. 5. Tekening van de westelijke gevel zoals deze was in 1955.